УДК 811.161.2'373.2

С. В. Сабліна

НОМІНАТИВНІ ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНИХ МІСТЯН У СФЕРІ ЗООНІМІЇ

У статті проаналізовано номінативну поведінку сучасного містянина на прикладі називання домашніх улюбленців. Встановлено специфіку мотивованості при найменуванні хатніх улюбленців в сучасному українському міському середовищі.

Ключові слова: ономастика, зоонім, okazionalizm, апелятив, антропонім, мотивація

DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-21-166-174

Постановка проблеми. До написання цього дослідження спонукали роздуми, пов'язані зі стратифікацією мовленнєвої поведінки Homo Urbanus, факт якого вперто доводять вітчизняні й закордонні дослідники, серед яких філософи, психологи, соціологи, антропологи [8; 9; 13]. А серед характерних рис, які властиві міській людині, виділяють «різноманітні витoki міської ідентичності і, зокрема, їх три основні групи: просторово-часові, соціально-ієрархічні та культурні» [8, с. 8]. І якщо з перших двох філологія навряд чи спроможна надати переконливі факти, то стосовно третьої, культурної, лінгвістичні спостереження в етнокультурній та ономастичній площині можуть бути як мінімум цікаві, а при детальному розробленні, прогнозуємо, й доказовими.

Через те, що сучасна світобудова диктує людині особливі вимоги, зокрема й у розбудові гуманного довкілля, переважна більшість сфер життєдіяльності міської людини зазнає змін, серед іншого й у ставленні до тварин. На жаль, даних щодо кількості хатніх улюбленців на офіційному сайті Державної служби статистики ми не знайшли, але є статистична інформація щодо співвідношення міського й сільського населення в Україні на 2019 рік: 29256,7 проти 12896,5 сільського [4]. Якщо ці дані співвіднести з соціологічним дослідженням компанії Research & Branding Group (очевидно, проведене на замовлення одного з виробників кормів для домашніх улюбленців), яке стверджує, що у 2018 році більш ніж половина українців (57%) мали домашніх тварин, то видається, що у ставленні до хатніх улюбленців містяни сьогодні й виявляють свою культурну ідентичність. А тому проблема її виявлення через ставлення до тварин, яка серед іншого виявляється й у їхньому іменуванні, видається актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Характерні зсуви в суспільному устрої (у чому переконує хоча б наведена офіційна статистика співвідношення сільського й міського населення) диктують динамічні й вельми показові зміни мовопростору, серед іншого й сучасної ономастики, зокрема зооніміки. На жаль, зооніміці приділялося й приділяється набагато менше уваги сучасною лінгвістикою, ніж антропоніміці чи топоніміці. Майже будь-яка праця, яка так чи так стосується зоонімії, містить вказівку на факт її маловивченості: «Зооніміка української мови досі залишається одним із найменш досліджених підрозділів ономастики» [6, с. 46]. Причиною цього є те, що «клички тварин функціонують переважно в усному побутовому мовленні, тобто для студій над ними насамперед потрібні фіксації з народного мовлення, а саме таких українських праць обмаль» [2, с. 5].

Важливим для нашої розвідки питанням є проблема мотивації кличок, розмежування традиційного та нового в зоонімії. Зокрема, окремі питання мотивації називання тварини, специфіку їх деривації висвітлено в дослідженнях Г. Аркушина [1; 2] на матеріалі «Словника зоонімів північно-західної України», процеси номінації та словотвір кінонімів викладено у праці О. Кирилук [6], принципи словотворення зоологічних назв вивчала О. Карабута [5], деякі питання частотності тих чи тих кличок проаналізовано в російському мовознавстві [3], і виявлені критерії могли бути однотипними й для українського зоонімікону. Можна констатувати, що на сьогодні на матеріалі української зоонімії найглибше розроблено питання словотвірної структури окремих підгруп зоонімів та набувають актуальності регіональні дослідження зоонімії [1; 2; 6; 11].

Однак «що стосується культурних передумов формування міської ідентичності, то тут варто звернути увагу на специфіку способів споживання індивідом культури, фрагментацію культурного досвіду, а також значний потенціал, який має місто як щодо окультурення власних просторів, так і щодо окультурення міських мешканців. <...> Серед великої кількості варіантів світогляду і самоідентифікації, для яких відкриває простір сучасне місто, людина вільна вибирати будь-які варіанти й будь-які комбінації [8, с. 9]. Тому при вивченні фрагменту міської зооніміки з цього погляду ми шукали відповіді в тих наукових працях, у яких вивчаються основні чинники розвитку словникового складу української літературної мови кінця другого-початку третього тисячоліття, зокрема роботи Г. Мацюк [7], О. Стишова [10].

Щодо джерел дослідження, то покладаємося на укладену упродовж 2012–2018 років картотеку з понад 3000 міських зоонімів (фелінонімів і кінонімів) на основі: анкетування (1) збір інформації про клички тварин, що утримуються (або утримувалися раніше) у респондентів (отримані й оброблені відомості від 512 осіб); 2) виявлення асоціацій, пов'язаних із деякими номенами (отримані відповіді від 309 респондентів); баз даних окремих ветеринарних клінік міста Запоріжжя; дописів у соціальних мережах (Facebook, Instagram). Більшість кличок зібрані в містах Запорізького регіону самою авторкою та студентами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зоонімія сучасного містянина складалася поступово, і впродовж десятиліть мотивувальні ознаки в ній могли змінюватися: це й подібність предметів, і спільність їх функцій, а нерідко й цілком випадкові асоціації. Різні способи лексико-семантичної трансформації ґрунтуються на семантичних зв'язках слів і виступають в ономазіологічному аспекті як вживання одного слова замість іншого, що належить до іншої лексико-семантичної групи, але має з першим спільний семантичний елемент. Перенесення в зоонімії виконує ті ж номінативні завдання, що й, скажімо, афіксальна деривація чи транспозиція частин мови [11, с. 27].

Метою розвідки є встановити типологію пріоритетів і мотивів при називанні хатніх улюбленців в сучасному українському міському середовищі на матеріалі фелінонімів і кінонімів міста Запоріжжя.

Ймовірно, говорити про принципи номінації можна не тільки відносно мотивованих кличок, тому що немотивовані даються без урахування якихось особливостей тварин. І все ж при називанні навіть незвичайною кличкою містянин керується якимись мотивами, які часто залишаються невідомими. Сучасні клички хатніх улюбленців українських містян з погляду мотивованості поділяються на дві групи:

- 1) клички, в основі яких лежать мотивовані назви (наприклад, імена людей);

2) клички, у ролі яких використані okazіоналізми й апелјативи, що здебільшого унеможливають мотивацію клички й не містять у собі жодних вказівок на ознаки названих тварин.

Викладемо деякі міркування щодо першої групи, у межах якої диференціюємо відонімні й відапелјативні клички.

1. Кількісно найбільшу підгрупу із мотивованих кличок домашніх улюбленців складають ті, в основу яких покладено той чи той антропонім, що є найпростішим і невибагливим способом назвати тварину.

Сьогодні, як і раніше, містяни намагаються олюднювати своїх хатніх улюбленців за допомогою людських імен, тому *Антоніна, Альберта, Аліна, Аліса, Алекса, Ася, Белла, Бьянка, Валера, Мусій, Жанна, Злата, Василина, Влада, Єва, Зоя, Майкл, Маня, Мотильда, Ньюша, Тася, Фрося* – феліноніми; *Аврора, Біанка, Зіна, Гектор, Лінда, Лейла, Тигран, Тимур, Сюзана, Ніколь, Нікіта, Люся, Моніка, Чарльз, Чингіз, Ярик, Яша* – кіноніми – часті в реєстрах сучасних кличок міських тварин. Мотивація називання містянами хатнього улюбленця ім'ям людини найчастіше прозора – для багатьох тварина є ще одним повноцінним членом родини. Якщо зважити на те, що піклування про домашніх улюбленців уже є соціальною звичкою й обумовлена сучасною культурою, як доводить американський психолог Гарольд Герцог [13], то цілком зрозуміло, чому сучасні містяни в більш ніж третині випадків вдаються до людських імен при називанні котів і собак.

Якщо при називанні дітей люди дещо обмежені номінаційними можливостями (традиціями, милозвучністю, узвичаєними реєстрами), то при називанні тварин таких перешкод не існує, а тому містяни вільні у своєму виборі й можуть реалізувати вповні власну фантазію. Однак власники тварин усе ж у третині випадків не вигадують okazіоналізмів, а використовують ужиткові людські імена. Щоправда, й тут простежується тенденція найменування тварини розмовним (часто демінутивним щодо кішок) варіантом людського імені, що цілком відповідає побутовій моделі поведінки містян щодо тварин: *Адді* (від *Адель*), *Альба* (від *Альбіна*), *Еля* (від *Елізабет*), *Мага* (від *Магдалина*), *Глаша, Жека, Лана, Люся, Люси, Нікітос, Ньюся, Ньюшка, Пася, Патя, Рая, Яся, Сан, Софа, Тессі, Юля, Юра, Пашка, Патуся, Ярик*. Анкетні дані свідчать, що деякі сучасні містяни називають хатніх улюбленців іменами людей, порівнюючи їх зі своїми знайомими, близькими або ж на честь друзів, дарувальників тварини.

Сучасні номінаційні факти в називанні міських тварин свідчать про те, що традиційні раніше греко-слов'янські імена порівняно рідше вживаються при їх називанні та все більше витісняються англіцизмами: *Адель, Берта, Дельф, Ерін, Кевін, Колінз, Одрі, Ральф, Сет, Фіона, Жаклін, Еріка, Елізабет, Джимі, Ілан, Мікі, Максвел, Стінг, Стоун, Камелія, Каміла, Патриція, Міранда*. Цей факт також цілком пояснюється змінністю засобів вербальної комунікації через глобалізаційні процеси. Однак мусимо відзначити й деяку контраверсійність у називанні тварин сучасними містянами, спричинену радянським минулим, яка виявляється у вживанні росіянізмів і суржику (*Рижий, Запєвка, Затеїка, Карандаш*), утрадиційнених кличок (*Мурчик, Рижик, Шарик*), називанні тварин (здебільшого собак) російськими онімами (*Абакан, Ангара, Алтай, Ладога, Байкал*), хоч і при значній перевазі онімів, запозичених з європейських (*Джо, Дарсі, Грета, Евіта*) і східних (*Ахмет, Гяур, Гізель, Армина*) мов. Особливо це стосується кінонімів.

Ще одна особливість, яка насторожує, – українські містяни рідко дають клички своїм улюбленцям, в основі яких були б назви українських персоналій або реалій. Таких прикладів порівняно мало (*Берегиня, Майдан, Тиса, Буг, Криза, Яник, Порох, Трембіта, Хунта, Шева, Шустер*), а це свідчить про те, що номінативна мода щодо

фелінонімів і кінонімів на основі питомих онімів чи апелятивів не сформувалася, а у зв'язку з засиллям англіцизмів, гадаємо, втрачає шанс сформуватися.

В останні 12-15 років усе частіше натрапляємо на запозичені імена (рідше прізвища), які є мотивувальними для кличок котів чи собак в українських містах, і з них найбільше з європейських мов: *Адель, Альжбетта, Ассоль, Барбара, Белла, Джесси, Джес, Джинджер, Джессика, Джипси, Джина, Джитта, Джоконда, Джонія, Джорджия, Есмеральда, Катріш, Маріо, Мерилін, Міхаель, Наомі, Річард, Гашек, Гейтс, Гектор, Георг, Герак, Герберт, Герман* – феліноніми; *Аврора, Арчі, Бессі, Бріджет, Бьянка, Бетті, Бруно, Ватсон, Герда, Френк, Френсі, Гофман, Декстер, Джей, Джесси, Джина, Дульцінея, Енді, Йорік, Капоне, Келлі, Лайза, Моцарт, Партос, Синдбад, Сюзана* – кіноніми). Кількісне співвідношення мотивувальних слов'янських імен та прізвищ і неслов'янських у нашій картотеці кличок виглядає як 2 до 5.

Окремого слова вимагають клички тварин, в основу яких покладено ім'я відомої й упізнаваної особи. Сучасні містяни дуже схильні називати своїх улюбленців на честь відомих людей, найчастіше зі сфери сучасної культури (світу моди, кінематографу, політики). Поза всяким сумнівом тут важливу роль відіграють особисті уподобання господаря, але частотність таких кличок симптоматична, а з огляду на сучасну номінативну моду – і не випадкова, адже при відкритті того чи того виду тварин навіть у сучасній зоології вже очевидна тенденція іменувати вид ім'ям видатної особистості [12; 14]. Серед сучасних кличок найчастіше трапляються: *Армані, Джексон, Діта, Майкл, Мерилін, Феліні, Хадсон, Адольф, Адамс, Чаплін, Барак, Олівер, Бетховен, Бруно, Ватсон, Атос, Гомер, Гофман, Гуччі, Декстер, Капоне, Клеопатра, Ламберт, Моцарт, Нефертіті, Оззі, Сократ, Стінг, Чак, Круз, Ньютон*.

Як доводять дослідження російських ономастів, до традиційних кличок тварин, поширених у місті, можна віднести ті, які асоціюються в господарів домашніх улюбленців із героями літературних творів, кінофільмів, мультфільмів [3, с. 94]. Це доволі поширене явище ще в радянські часи – при виборі клички для свого улюбленця керуватися особистими літературними чи кіноуподобаннями. Тому кількість кличок котів і собак, в основі яких імена головних героїв фільмів та мультфільмів чи літературних творів переконлива. Такі клички мотивовані людською ментальністю, особливостями характеру господаря чи домашнього улюбленця, багатогранністю людської фантазії, але найчастіше – сподіваннями господаря знайти чи виховати у свого улюбленця певні риси, що сподобалися йому в героях: *Адель, Багіра, Бакс Банні, Барбі, Бетмен, Гарфілд, Кевін, Кітті, Клео, Коллінз, Барбі, Майла, Маріо, Панда, Патрік, Понночка, Ральф, Річард, Роксі, Сімба, Тигра, Томас, Урфін, Астеріск, Воланд* – феліноніми; *Багіра, Капитанка, Мухтар, Рекс, Рембо, Сімба, Ватсон, Добрина, Портос, Леопольд, Мальвіна, Дюймовочка, Снігуронька, Нафана, Фунтик, Ємеля* – кіноніми). Свого часу Рене Клер висловив думку, що кінематограф є винаходом дуже небезпечним. І це досить справедливе висловлювання з тієї причини, що кіно, на відміну від безлічі інших напрямків мистецтва, упродовж всієї вікової історії кінематографа не залишає байдужим геть нікого. З появою диснейських мультфільмів частотними стають саме ті клички, які уживаються в мультфільмах або фільмах – таких кличок у нашій картотеці поки понад 70: *Барбі, Бетмен, Воланд, Вініпук, Гарфілд, Герда, Вальтер, Кевін, Кітті, Клео, Каа, Коллінз, Майла, Немо, Маріо, Панда, Патрік, Ральф, Річард, Роксі, Сімба, Тигра, Томас, Урфін, Чіча* та інші. З них частотними є *Гарфілд* – популярний диснейський кіт, герой коміксів і мультфільмів, *Сімба* – головний персонаж диснейського мультфільму «Король Лев», та *Кітті* – персонаж японської поп-культури, героїня мультфільмів, маленька біла кішечка в спрощеному малюванні.

Хоч і не часто, але все ж трапляються клички, мотивовані міфонімами або античними онімами: *Авель, Шанті, Аполлон, Еней, Гера, Джин, Дракон, Зевс, Марс, Німфа, Орфей, Спартак, Тор, Центавр, Цезар, Фараон, Юпітер, Нептун, Касандра, Еллада, Ахілес, Ахіл, Атлас*. Здебільшого це кіноніми, котячі ж дуже рідко асоціюються у власників із реаліями античності. Виняток становлять хіба що асоційовані з Єгиптом *Клеопатра, Нефертіті, Рамзес*.

2. Часто сучасні міські зооніми виконують подвійну функцію: ідентифікувальну й характеризувальну. Саме ця номінативна специфіка є об'єднавчою щодо кличок, в основу яких покладена певна ознака тварини, про що й інформує зоонім. До речі, зооніми містять у собі більше характеризувальної інформації, ніж інші розряди власних назв. Клички тварин здебільшого зберігають внутрішню семантичну форму, яку зазвичай розпізнають усі носії мови у зв'язку з чіткістю її семантичної структури, закладеній в апелятиві, від якого походять подібні феліноніми й кіноніми. До таких, наприклад, належать клички домашніх улюбленців, в основі яких лежить колір тварини: *Димка, Біла, Вакса, Блонді, Пінка, Охра, Нигера, Негра, Пеструха, Снега, Сніжана, Сніжинка, Сніжок, Негр, Огник, Персик, Руді, Рудий, Рижий, Рижик, Рижок, Циган, Чорномор, Чорномирдін, Чорний, Черниш – феліноніми; Білок, Вуглик, Каштан, Найті, Нічка, Димка, Рижок, Помаранч, Сніжка, Чорний – кіноніми*. Мотивація цих кличок цілком очевидна. Сюди також відносимо запозичення або похідні від іншомовних слів, що вказують на колір тварини: *Айс, Браун, Найті, Санрайз, Сноу, Скай, Блек, Реда, Реджи*. Мотивація наступних зоонімів також може бути пояснена кольором тварин: *Акварелька, Віскі, Даймонд, Димка, Зефір, Каштан, Кокос, Мартіні, Мишка, Онікс, Перлинка, Тигричка*.

Назви дорогоцінних і напівдорогоцінних каменів та мінералів, кольори яких асоціюються у власників із кольором хутра тварин, часом також використовуються сучасними заборіжанами при називанні домашніх улюбленців: *Онікс, Опал, Жемчужина, Перлинка, Агат, Даймонд*.

Уже утрадиційнилися клички, в основі яких лежить мотиваційна ознака хутра тварини: *Чубарик, Чубар, Чуб, Чубла, Бархат, Соболь, Лохма, Шкурка*. Ця група представлена також загальновідомими й поширеними кличками: *Пушок, Пухнастик, Пушик, Пуша, Пушинка, Пусі, Пусикета, Пуся, Пушка, Пух, Пухлик, Пухлий, Пуш, Пушиндій – переконливий асоціативний ряд із пухнастістю*.

Розмір, особливості статури тварини також викликають часом несподівані асоціації господарів і реалізується в таких кличках: *Батон, Бегемот, Гном, Гоблін, Голіаф, Карапуз, Кнопа, Кнопка, Струнка, Коцей, Товстопуз, Товстун, Толстий, Бочара, Швабра, Швайка, Ушастик, Ушик – феліноніми; Грація – кінонім*.

Особливо вигадливі заборізькі містяни, коли намагаються увиразнити особливості поведінки у кличці: *Банді, Зубастик, Тигдик, Хорт(а), Шустрик, Шустер, Елегант, Вереда, Ігрунка, Капризка, Фурія, Буран, Бутуз, Бушуй, Буян*. А коли йдеться про характер і звички тварини, то номінативні асоціації господарів цілком прозорі й часто іронічні: *Баян, Бойовий, Шайтан, Разбой, Босяк, Вулкан, Тиран, Дикар, Колбас, Куська, Кусяй, Кусама, Кусачка, Кусимона, Куся, Гризла, Лютий, Люцифер, Ляпус, Ніжинка, Мурза, Мурзик, Мурзилка, Мурзон, Мурзя, Няма, Отелло, Охламон, Сплюн, Соник, Шалава, Шельма, Шарма, Шкода, Шмига, Шумка – феліноніми; Пройда, Психея, Жулік, Жульчи, Заграй, Задор, Зоркий, Лютий, Умік, Ярій – кіноніми*. Напевно, саме в такому випадку господарі виглядають найбільш вигадливими, про що свідчить переконливий ряд похідних тільки від кореня мур-, асоціативного з котами: *Мура, Мураня, Мурашка, Мурзилка, Мурка, Мурчик, Мурлися, Мурляшка*,

Мурркися, Мурчетта, Мурися, Мурик, Мурий, Муркис, Мурло, Мурчай, Мурчелло, Муряндлик, Мурисен, Мурчадло, Муришь, Мурисік.

Навіть специфіка голосу тварини зрідка може бути мотиваційною при виборі клички: *Бас, Басик, Скрипучка, Скрипа, М'явус, М'ямлик, М'яуч, М'яучел* – феліноніми. Ще рідше – походження: *Байстріук, Мауглі, Найд(а)*, можливо, *Фазенда*.

Низка кличок, в основі яких лежить назва іншої тварини, асоціативна із домашнім улюбленцем за певними ознаками: *Зайка, Барс, Барсик, Гепард, Ібіс, Леопард, Рись, Рися, Лев, Жук, Муха, Тигр, Хрюшка, Чайка, Бегемот, Білочка, Єнота, Норка, Сова, Тигра, Тигричка, Їжуля, Мишка, Пума, Панда, Білка, Ворона, Гюрза, Дельфіна, Лисьона*. Дещо контраверсійними виглядають феліноніми *Мишка, Миш*.

3. Клички другого типу (немотивовані, або із сумнівною мотивацією) безпосередньо пов'язані з апелятивним фондом лексики літературної й розмовної мови. Цей тип кличок у всій різноманітності своїх типових виявів має ніби прозору й загальнозрозумілу сигніфікацію, але в кожному конкретному випадку той, хто вдавався до вибору такого найменування, свідомо керувався потрібним йому реальним значенням апелятива: *Жилка, Брошка, Бусинка, Граната, Парадигма, Іскра, Намистинка, Тайга, Аксель, Бархан, Бакс, Блюз, Вулкан, Димар, Фантик, Дота* (феліноніми), *Буря, Бархан, Бурса, Доля, Кобра, Криза, Румба, Тайна, Фея, Флейта, Чайка, Лотос, Мушкет, Скрипач, Фрак, Циклон, Ярлик* (кіноніми). Це дуже індивідуалізовані в плані мотивації клички, тому вважаємо недоцільною їхню детальну класифікацію, адже можна говорити тільки про ті чи ті групи апелятивної лексики, з яких походять подібні клички, однак вони не дають прозорої відповіді на мотивацію конкретного феліноніма чи кіноніма. Хоча така спроба тематичної деталізації кінонімів Кіровоградщини вже була [6]. Тільки ретельне анкетування господарів, які зголосяться надати інформацію щодо мотивації клички улюбленця дасть реальну картину кличок другого типу. З даних анкет можемо навести хіба що курйозні клички домашніх улюбленців, які вказують на сферу діяльності, хобі господарів: у родинах філологів мешкають коти *Хіри, Підмет, Парадигма*; у військових – *Граната, Міна, Війна*; медичні працівники називали своїх улюбленців *Цитрамон, Бінтік, Рефлекс*; фанат футболу має кота з кличкою *Свисток* і сюди ж очевидно можна віднести кіноніми *Фінал, Форвард*.

Очевидно, що в основу деяких кличок покладені часто вживані «модні» слова-апелятиви, найчастіше запозичені: *Б'юти, Бест, Дота, Флешка, Бакс, Долар, Євро, Бумер, Кібер, Джаз, Джокер, Джедай, Джип, Ерос, Ніштяк, Хакер, Хамер, Фест, Старбакс*.

До семантично непрозорих умовно можна віднести значну кількість міських кінонімів, які утворені за допомогою афери: *Ая, Ньюся, Іда, Лола, Магрі, Ума, Урса, Ері, Ел, Цез* – кіноніми; *Джо, Нур, Мет, Ося, Фей, Фел* – феліноніми. Односкладних оказіональних кличок також найбільше серед кінонімів, що пов'язано, очевидно, із бажанням максимально скоротити кличку собаки, яку треба часто вигукувати на тренуваннях і прогулянках: *Лек, Аго, Аюр, Бек, Бел, Вім, Гай, Ел, Тей Сан, Сег, Ріб, Рей, Ост, Нер, Лой, Лек, Кан, Ір, Зут, Зет, Дар, Дон, Нет, Нот, Ют, Юл, Юз, Юк, Шот, Шек, Шах, Чез, Фей, Феб*. Серед фелінонімів таких менше: *Ачі, Буч, Вуд, Гур, Гек, Даг, Дин, Зур, Лек, Лем*. Часто немотивовані міські феліноніми двоскладові: *Аста, Аюта, Арма, Арзо, Дяба, Бара, Беся, Бива, Вірта, Ванза, Вейка, Енка, Енса, Кіля, Лона, Піра, Оста, Аточ, Деро*. Окремі клички утворені повтором звуків чи складів: *Зізі, Зузі, Жужу, Ярро, Лю-Лю, Ю-ю*. Немотивованих і коротких одно-двоскладових кличок в рази більше серед кінонімів.

Серед інших ідентифікувальних фактів номінації тварин впадають в око ті, що стосуються статі, особливо серед фелінонімів. Демінутивні похідні найбільше трапляються серед кличок кішок: *Васяня, Намистинка, Димка, Буська, Буриська, Вишенька, Зоряка, Іриска, Капризка, Мілочка, Мурлися*. Сюди ж слід віднести численні побутові скорочення від людських імен: *Ніка, Ньюша, Олсі, Саня, Туся, Фрося, Яся*. Отже, господарі мотивовані більш покладистою, грайливою, дитинною моделлю поведінки кішечок. Що ж до котів, то їх господарі частіше утворюють іронічні (*Бісквіт, Жульчі, Квазімодо, Пузо, Котобубз, Ляпсус, Омлет, Пельмень, Кагор, Віскарь, Вермут*) і знущальні клички на основі суржику, інвективів, сленгу: *Спиногриз, Тигдик, Дуля, Заделло, Баклан, Бухан, Кретин, Ништяк*. Останніх вкрай мало й вони виняток на загальному фоні семантично прозорих, okazіональних і часом фантазійних кличок домашніх улюбленців, у яких усвідомлено чи підсвідомо закладено один мотив – любові.

Висновки. У зоонімії містяни найчастіше створюють номінативні прецеденти, покладаючись на усталені, традиційні мовні ресурси, новітні запозичення, вигадують okazіоналізми, які індивідуалізують хатнього улюбленця й виявляють міську ідентичність господаря.

Подальші дослідження над запропонованим лінгвістичним матеріалом можуть розгортатися кількома напрямками в межах актуальної нині антропоцентричної парадигми: у площині соціолінгвістичних, етнокультурних, психолінгвістичних спостережень над номінативними прецедентами у сфері зоонімії.

Список використаної літератури

1. Аркушин Г. Л. Мотиваційні групи сучасних зоонімів південно-західної України / Г. Л. Аркушин // Студії з ономастики та етимології. 2015–2016. Пам'яті Романа Івановича Остаха. – Київ, 2017. – С. 15–22; Arkushyn H. L. Motyvatsiini hrupy suchasnykh zoonimiv pivdenno-zakhidnoi Ukrainy / H. L. Arkushyn // Studii z onomastyky ta etymolohii. 2015–2016. Pamiati Romana Ivanovycha Ostasha. – Kyiv, 2017. – S. 15–22.
2. Аркушин Г. Л. Словотвір зоонімів північно-західної України / Г. Л. Аркушин // Типологія та функції мовних одиниць. – 2016. – № 2. – С. 5–16; Arkushyn H. L. Slovtvir zoonimiv pivnichno-zakhidnoi Ukrainy / H. L. Arkushyn // Typolohiia ta funktsii movnykh odynyts. – 2016. – № 2. – S. 5–16.
3. Гусева Е. В. Традиционные и частотные клички животных в языковой картине мира современного горожанина / Е. В. Гусева // Вестник Московского университета. Серия 9. Филология. – 2002. – № 4. – С. 91–104; Guseva Ye. V. Traditsionnye i chastotnye klichki zhivotnykh v yazykovoy kartine mira sovremennogo gorozhanina / Ye. V. Guseva // Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 9. Filologiya. – 2002. – № 4. – S. 91–104.
4. Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>; Derzhavna sluzhba statystyky [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Карабута О. П. Лексико- семантична і словотворна структура зоологічних назв сучасної української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 / Олена Павлівна Карабута; Дніпропетровський держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1997. – 24 с.; Karabuta O. P. Leksyko- semantychna i slovotvorna struktura zoolohichnykh nazv suchasnoi ukrainskoi movy: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 / Olena Pavlivna Karabuta; Dnipropetrovskyi derzh. un-t. – Dnipropetrovsk, 1997. – 24 s.
6. Кирилюк О. Л. Кіноніми Кіровоградщини: особливості вибору кличок та способи їх творення / О. Л. Кирилюк // Ономастичні науки. – 2006. – № 1. – С. 46–49;

Kyryliuk O. L. Kinonimy Kirovohradshchyny : osoblyvosti vyboru klychok ta sposoby yikh tvorennya / O. L. Kyryliuk // Onomastychni nauky. – 2006. – № 1. – S. 46–49.

7. Мацюк Г. П. До витоків соціолінгвістики : Соціологічний напрям у мовознавстві : моногр. / Г. П. Мацюк. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 432 с. ; Matsiuk H. P. Do vytokiv sotsiolinhvistyky : Sotsiolohichniy napriam u movoznavstvi : monohr. / H. P. Matsiuk. – Lviv : Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka, 2008. – 432 s.

8. Рижкова Д. С. Homo Urbanus як нова ідентичність : автореф. дис... канд. філос. наук : спец. 09.00.04 / Дарина Сергіївна Рижкова ; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, – Харків, 2018 – 17 с. ; Ryzhkova D. S. Homo Urbanus yak nova identychnist : avtoref. dys... kand. filos. nauk : spets. 09.00.04 / Daryna Serhiivna Ryzhkova ; Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina, – Kharkiv, 2018 – 17 s.

9. Роймер Й. Homo Urbanus. Парадокс революції / Й. Роймер. – Буча : Видавництво Жупанського, 2017. – 136 с. ; Roimer Y. Homo Urbanus. Paradoks revoliutsii / Y. Roimer. – Bucha : Vydavnytstvo Zhupanskohe, 2017. – 136 s.

10. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття : на матеріалі мови засобів масової інформації / О. А. Стишов. – 2-ге вид., перероб. – Київ : Пугач, 2005. – 387 с. ; Styshov O. A. Ukrainska leksyka kintsia XX stolittia : na materiali movy zasobiv masovoi informatsii / O. A. Styshov. – 2-he vyd., pererob. – Kyiv : Puhach, 2005. – 387 s.

11. Сюсько М. І. З народного джерела : карпатоукраїнський зоонімікон у контексті інших слов'янських (і неслов'янських) мов : моногр. / М. І. Сюсько. – Ужгород : Гражда, 2011. – 270 с. ; Siusko M. I. Z narodnoho dzherela : karpatoukrainskyi zoonimikon u konteksti inshykh slov'ianskykh (i neslovianskykh) mov : monohr. / M. I. Siusko. – Uzhhorod : Grazhda, 2011. – 270 s.

12. Jinkinson B. 10 species named after famous people [Electronic resource] / B. Jinkinson // BBC World Service. – 2012. – 19 July. – Mode of access : <https://www.bbc.com/news/magazine-18889495>

13. Herzog H. A. Biology, culture, and the origins of pet-keeping [Electronic resource] / H. A. Herzog // Animal Behavior and Cognition. – 2014. – Vol 1, Issue 3. – P. 296–308. – Mode of access : http://animalbehaviorandcognition.org/uploads/journals/3/06.Herzog_FINAL.pdf

14. Nicholls H. And the award for the best species named after an actor goes to ... [Electronic resource] / H. Nicholls // The Guardian Support. – 2016. – 26 Feb – Mode of access : <https://www.theguardian.com/science/animal-magic/2016/feb/26/species-named-after-actor-academy-award-oscar>

Стаття надійшла до редакції 28.10.2019.

S. Sablina

NOMINATIVE PRIORITIES OF MODERN CITY RESIDENTS IN THE ZOONOMY AREA

The aim of the study is to find out the typology of priorities and motivations for naming pets in the modern Ukrainian urban environment based on the material of fellinonyms and kinonyms of the city of Zaporizhzhia.

The zoonomy of the modern city resident has been developing gradually, and over the decades the motivational features in it could change: it was the similarity of objects and the commonality of their functions, and often quite random associations.

Modern pets' names of Ukrainian city residents in terms of motivation are divided into two groups: nicknames, based on motivated names (for example, people's names); nicknames,

which use occasionalisms and appellatives, which for the most part make it impossible to motivate the nickname and not to contain any indication of the features of these animals. However, in a third of the cases the pets' owners still do not come up with occasionalisms, but use human names. In fact, there is a tendency to name pets by using the colloquial version of a human name, which is consistent with the household model of behaviour of city residents in relation to animals.

By number, the largest subset of motivated pet names is those based on an anthroponym, which is the simplest and most unpretentious way to name an animal. Ukrainian city residents rarely give their pets names, based on the names of Ukrainian personalities or realities, which indicates that the nominative fashion on felinonyms and kinonyms has not been formed on the basis of specific onyms or appellatives, and due to the prevalence of Anglicism, it misses its chance to be formed.

In the last 12-15 years, we have increasingly come across borrowed names (rarely surnames) that are motivating for cat or dog nicknames in Ukrainian cities, and most of them are borrowed from European languages.

Modern urban zoonyms often have a dual function: identifying and characterizing: these include pet names, which are based on the animal's color, fur characteristics, size, physique features, the character and behaviour of the animal.

Non-motivated nicknames of urban animals are most often based on «fashionable» appellatives (most often borrowed), one-syllable occasional nicknames formed by apheresis.

In zoonomy, city residents create nominative precedents, relying on traditional language resources, the latest borrowings, creating occasionalisms that individualize the pet and reveal the urban identity of the owner.

Key words: *onomastics, zoonym, motivation, occasionalism, anthroponym, appellative.*

УДК 811.161.1'373.7

А. Ю. Садовая

КОМПАРАТИВНАЯ МОДЕЛЬ МИРА В ИДИОСТИЛЕ А. СУРОВА

В статье исследована компаративная модель мира в идиостиле А. Сурова путем выявления семантических механизмов построения компаративных конструкций и описания реципиентной и донорской концептосфер. Проанализированы компаративные образования разных типов с синтаксическими и морфологическими показателями. Компаративность рассматривается как семантическая категория, представляющая оппозицию значений, которые выражены языковыми средствами и выполняют компаративную функцию независимо от внешнего окружения.

Ключевые слова: *идиостиль, компаратив, компаративная модель мира, компаративная конструкция, концептосфера, основание сравнения, предмет, прототип, союз.*

DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-21-174-181

Компаративность как функционально-семантическая категория широко представлена в семантической структуре и образно-изобразительной функции сравнительных конструкций. Компаративная модель мира является одной из форм